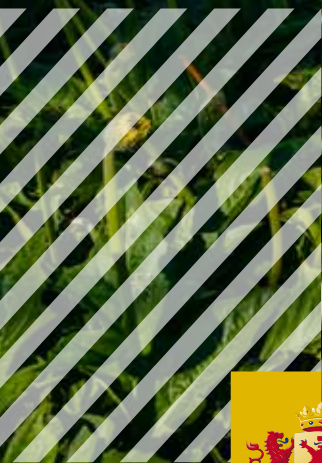

Met Europa investeren in Zuid-Holland

provincie **HOLLAND**
ZUID

Juni 2018

Met Europa investeren in Zuid-Holland

Juni 2018

Inhoud

1	Voorwoord	5
2	EU-subsidies in Zuid-Holland	7
3	Economie	14
3.1	Smart industry	15
3.2	Life Sciences	17
4	Energie	19
4.1	Energietransitie	20
5	Mobiliteit & transport	23
5.1	Duurzaam transport	24
6	Natuur, water & recreatie	27
6.1	Klimaatadaptieve delta	28
7	Sociaal	31
7.1	Onderwijs, arbeidsmarkt en zorg	32

1

Voorwoord

De economische motor van Zuid-Holland draait op volle toeren. De kenmerkende sectoren van de provincie, van de mainports en greenports tot life sciences, health en high tech, zetten vol in op onderzoek en innovatie om hun mondiale concurrentiepositie te versterken. Voor deze opgave staan ze niet alleen: hun kracht komt grotendeels voort uit de fundering die de triple helix samenwerking in de regio biedt. Daarnaast weet Zuid-Holland de banden met andere regio's, zowel op Europese schaal als wereldwijd, sterk te houden. Zo profiteren we van netwerken die, door als synergie te fungeren, de overdracht van kennis en de ontwikkeling van nieuwe technologieën mogelijk maken. Om dit tot stand te laten komen, maken de partijen in de regio in toenemende mate gebruik van Europese subsidies.

Europese subsidies vormen een belangrijke impuls voor de regio. Door projecten te financieren die partijen samenbrengen versterken ze onze innovatiekracht en duurzame ontwikkeling, waardoor economische groei wordt bevorderd. De provincie Zuid-Holland zet erop in de middelen optimaal aan te wenden. Dit lukt: bijna 1 miljard is tussen 2014 en begin 2018 vanuit verschillende Europese fondsen in Zuid-Holland geland. Ditzelfde bedrag ontving de regio over de gehele zeven jaar van de vorige EU begrotingsperiode. Met nog drie jaar van de

huidige termijn te gaan, neemt de Europese impuls dus zienderogen toe. Die is niet gering: vaak vormt Europese subsidie een essentieel onderdeel van de financiering van projecten. Daarnaast wordt de slagkracht vergroot doordat de subsidie fungeert als aanjager voor private investeringen.

De invloed die de Europese middelen hebben op de regio wordt vooral zichtbaar wanneer we inzoomen op de ondernomen projecten. Deze vormen namelijk een belangrijke schakel in de innovatieketen, of beschermen mens en milieu in snel veranderende tijden. Thema's als klimaatadaptatie, smart industry ontwikkelingen en de energietransitie, maar ook sociale inzet op onderwijs, zorg en arbeidsmarkt, zijn de spil van tal van Europese fondsen. Een nauwe aansluiting van de Europese focus bij de provinciale doelstellingen, kortom, waardoor duurzame groei van economie en werkgelegenheid gecreëerd wordt.

De provincie Zuid-Holland werkt sinds 2015 aan haar doelstelling de provincie slimmer, schoner en sterker te maken. Om dit te bereiken heeft de provincie zes concrete ambities uitgewerkt in de Ambitiesnotitie:

- Naar een klimaatbestendige Delta
- Naar een nieuwe economie: the next level
- Naar levendige meerkernige metropool
- Energievernieuwing
- Best bereikbare provincie

Deze ambities staan niet op zichzelf. Ze zijn geworteld in de historie, de geografische ligging en de economische structuur van Zuid-Holland en zijn gekoppeld aan de strategische uitdagingen waar deze regio voor staat.

Door deze uitdagingen in Europees verband aan te gaan, zetten we Zuid-Holland ook op de kaart als belangrijke speler op de gebieden die onze specialismen vormen. Zo staan we wereldwijd bekend als koploper wanneer het gaat om waterveiligheid, of onderzoek naar en toepassingen van regeneratieve geneeskunde. Aangezien veel van de Europese subsidie die in de provincie landt toegekend wordt op basis van excellentie, tonen we met onze hoge score

de innovatieve kracht van de regio aan. Onze kennis exporteren we vervolgens actief, onder andere via de netwerken die Europese projecten helpen bouwen.

We zijn trots op de ondernemingsgeest die leeft in Zuid-Holland en op de resultaten die, door slim gebruik te maken van middelen als Europese subsidies, behaald worden. Om bij te dragen aan de verbeelding hiervan presenteren we deze brochure. Het is een weergave van de Europese bijdrage aan onze provinciale ambities, ondersteund door de verzamelde cijfers van de verschillende subsidieprogramma's. In deze brochure leggen wij de focus op enkele voorbeelden van innovatieve projecten en, bovenal, op hun relevantie voor de regio. Voor een goede aansluiting tussen de diverse doelstellingen van de verschillende Europese subsidieprogramma's en de ambities van de provincie Zuid-Holland wordt een verdere verdieping gegeven op de vijf volgende thema's: Economie, Energie, Mobiliteit & Transport, Natuur Water & Recreatie en Sociaal.

Jeannette Baljeu

Gedeputeerde Europa en Internationaal Beleid

EU subsidies in Zuid-Holland

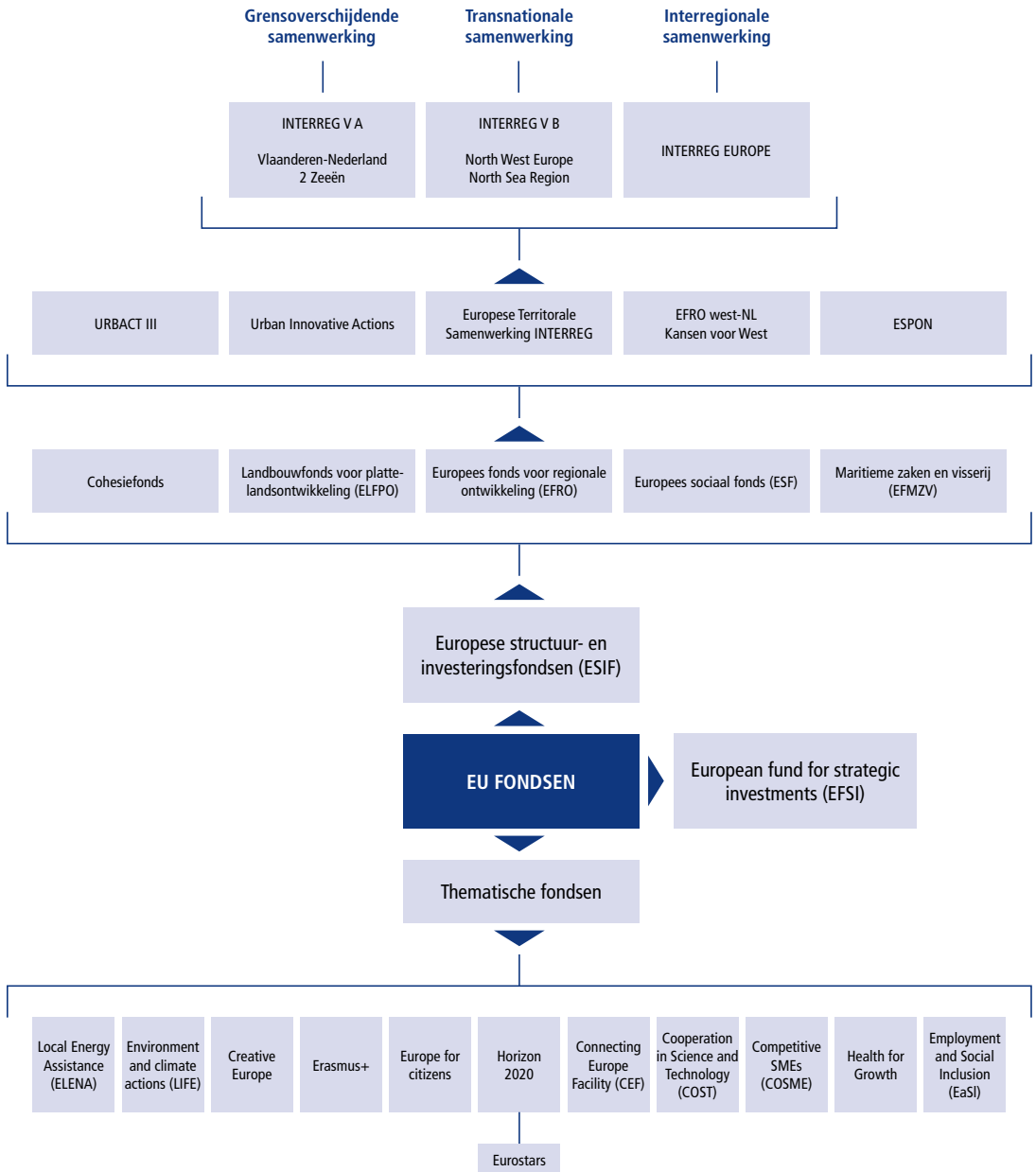
De Europese Unie heeft een ambitieuze agenda om te komen tot een slimme, duurzame en inclusieve groei. De Europese Unie kan dit niet alleen. Om invulling te geven aan deze agenda heeft de Europese Commissie in de huidige budgetperiode (2014 – 2020) aanzienbare hoeveelheden middelen beschikbaar gesteld, welke via diverse Europese subsidieprogramma's een bijdrage kunnen leveren aan innovatieve projecten met Europese stakeholders.

Zoals in figuur 1 wordt weergegeven zijn er thematische en regionale fondsen. De regionale fondsen zijn bedoeld om de economische en sociale ontwikkeling in de lidstaten te bevorderen, de economische verschillen tussen de Europese landen en regio's te verkleinen, het regionale concurrentievermogen en de regionale werkgelegenheid te verbeteren en samenwerking tussen lidstaten en regio's te stimuleren.

De thematische fondsen richten zich op drie centrale doelstellingen:

- **Slimme groei** (hierbij kan gedacht worden aan onderzoek en innovatie);
- **Duurzame groei**, met subthema's als milieu en transport;
- **Inclusieve groei**, met subthema's als cultuur, onderwijs en gezondheidszorg.

Binnen deze 25 programma's zijn honderden Zuid-Hollandse organisatie bij meer dan 2700 projecten betrokken, wat een Europese bijdrage van bijna 1 miljard euro in Zuid-Holland heeft doen landen.

Het gebruik van Europese subsidies in Zuid-Holland is sterk gegroeid. Met een bedrag van 983 miljoen landde tussen 2014 en begin 2018 al bijna evenveel subsidie in de provincie als in de volledige vorige Europese begrotingsperiode

(2007-2013). Dit is vooral te danken aan forse investeringen in infrastructuur, onderzoek en innovatie, evenals een flinke toename in het sociale domein.

Europees programma	Aantal projecten	Procenten	Europese subsidie	Procenten
AMIF	12	0,44%	€ 20.718.641	2,11%
CEF	7	0,26%	€ 70.296.040	7,15%
COSME	5	0,18%	€ 2.988.708	0,30%
COST	1	0,04%	€ 674.591	0,07%
Creative Europe	17	0,63%	€ 3.875.692	0,39%
EFMZV	29	1,07%	€ 46.002.559	4,68%
ELENA	3	0,11%	€ 7.585.569	0,77%
ELFPO	38	1,40%	€ 10.490.888	1,07%
Erasmus+	299	11,04%	€ 34.305.161	3,49%
ESF	1.064	39,28%	€ 84.345.970	8,58%
Europe for citizens	9	0,33%	€ 1.271.767	0,13%
EUROSTARS	47	1,73%	€ 13.788.238	1,40%
Horizon 2020	1.050	38,76%	€ 604.528.361	61,49%
Interreg 2 Zeeën	20	0,74%	€ 11.459.553	1,17%
Interreg VA Duitsland-Nederland	7	0,26%	€ 1.798.263	0,18%
Interreg VA Vlaanderen-Nederland	13	0,48%	€ 3.509.179	0,36%
Interreg VB North West Europe	6	0,22%	€ 5.350.086	0,54%
Interreg VC Europe	5	0,18%	€ 1.268.765	0,13%
Kansen voor West II (OP West)	37	1,37%	€ 41.433.620	4,21%
LIFE	9	0,33%	€ 10.109.458	1,03%
OP Noord	1	0,04%	€ 65.955	0,01%
OP Oost	12	0,44%	€ 732.748	0,07%
OPZuid	12	0,44%	€ 1.496.880	0,15%
URBACT	5	0,18%	€ 0	0,00%
Urban Innovative Actions	1	0,04%	€ 4.997.624	0,51%
Totaal	2.709	100,00%	€ 983.094.315	100,00%

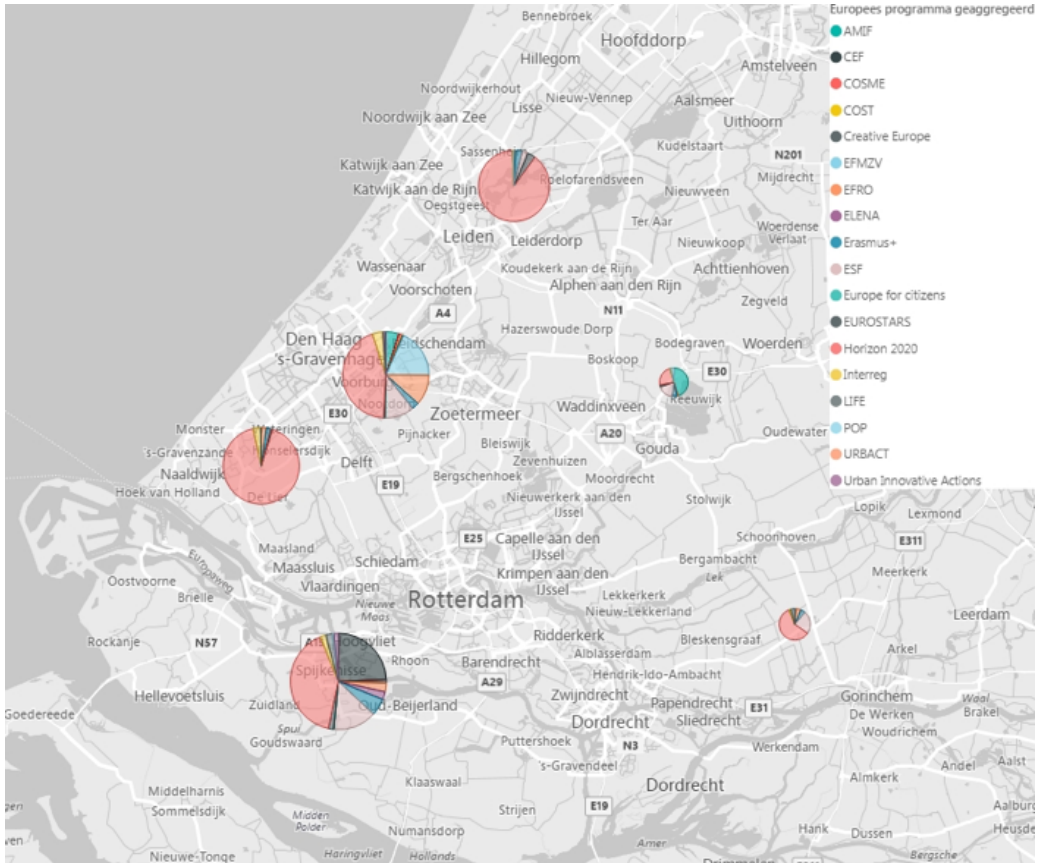
We zien dat het Europees Sociaal Fonds (ESF) het grootste aantal projecten (1064) in de regio voortgebracht heeft. Dit zijn veelal kleinschalige projecten, die met relatief weinig middelen lokaal een significante impact op het sociale domein hebben. Met 1050 Horizon 2020 projecten is dit programma verreweg het

belangrijkste fonds voor de provincie Zuid-Holland: 600 miljoen werd vanuit dit programma besteed aan onderzoeksprojecten in de regio. Hierbij spelen de vooraanstaande kennisinstellingen, zoals TNO, de universiteiten en academische ziekenhuizen van Leiden en Rotterdam en de TU Delft een grote rol.

Partnernaam	Aantal	Europese subsidie
Technische Universiteit Delft	257	€ 154.276.452
TNO	142	€ 27.344.455
Universiteit Leiden	112	€ 79.739.673
Erasmus Universitair Medisch Centrum	76	€ 51.825.379
Leids Universitair Medisch Centrum	76	€ 53.895.588
Erasmus Universiteit Rotterdam	49	€ 45.955.011
Gemeente Rotterdam	46	€ 28.688.245
Stichting Deltares	33	€ 10.243.614
Hogeschool Rotterdam	32	€ 12.163.163
Stichting IHE Delft	25	€ 46.987.184

Wanneer we kijken naar de geografische verdeling van de EU fondsen, zien we dat de regio's Rotterdam, Den Haag, Delft en Leiden verreweg de meeste projecten aantrekken. Hier landen dan ook de meeste middelen, voornamelijk uit Horizon 2020. Opvallend is dat in de regio Rotterdam ook een groot aandeel uit het Connecting Europe Facility (CEF) fonds afkomstig is. Dit fonds draagt fors bij aan projecten in en rondom het Rotterdamse

Havencomplex binnen de gebieden maritiem en vervoer over land. Op thematisch niveau zien we, in lijn der verwachtingen, dat een relatief groot gedeelte van de projecten in de regio Westland zich richt op de tuinbouwsector, terwijl de regio's Leiden en Rotterdam zich meer richten op de life sciences & health, en in de regio Delft meer dan één derde van de projecten op high tech systemen en materialen gefocust zijn.

De verzamelde data wijzen ook uit dat de Europese fondsen een opvallend hoog aantal arbeidsplaatsen (fte's) in Zuid-Holland gecreëerd hebben. Tussen 2014 en begin 2018 zijn 23.504 arbeidsplaatsen uit de verschillende projecten voortgekomen. Ten opzichte van de vorige meting (7000) is dit een forse stijging. De telling is een factor twee tot twintig hoger dan in de andere Nederlandse provincies. Er zijn drie redenen te identificeren voor dit effect. Ten eerste

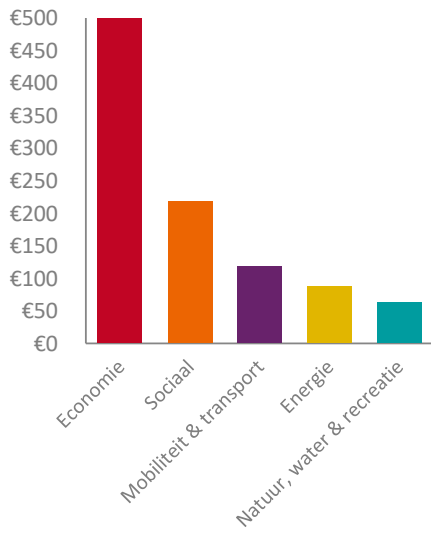
landde in Zuid-Holland verreweg het grootste subsidiebedrag, ook wanneer dit gerelativeerd wordt met het aantal inwoners. Ten tweede is het zo dat in Zuid-Holland het overgrote deel van de subsidie voort is gekomen uit Horizon 2020, een programma waarvan aangetoond is dat de impact relatief groot is. Ten derde levert het grote aantal ESF projecten, die zich specifiek richten op de arbeidsmarkt en onderwijs, veel arbeidsplaatsen op.

Maatregel	Europese subsidie	Arbeidsplaatsen
Bedrijfsgerichte maatregelen rond het faciliteren van ondernemerschap in het MKB	€ 2.269.762	74
Bedrijfsgerichte maatregelen rond het stimuleren van ondernemerschap in het MKB	€ 54.281.289	4.717
Bereikbaarheid en mobiliteit (geen infrastructuur)	€ 967.500	0
Bereikbaarheid van kenniscentra, hoogwaardige werklocaties en bovenregionale voorzieningen en toplocaties	€ 78.012.145	0
Duurzaam revitaliseren en herstructureren van bestaande bedrijfstreinen	€ 3.219.237	0
Herinrichting landelijk gebied	€ 2.651.688	28
Intensiveren van R&D-capaciteit in de regio	€ 11.370.924	53
Ontwikkelen en stimuleren ict-toepassingen in MKB	€ 1.929.642	65
Ontwikkelingen van technologie en innovatie in speerpuntsectoren	€ 506.151.196	5.616
Oprichten en uitbreiden kennisinstellingen	€ 141.241.517	3.189
Scholing en arbeidsmarkt	€ 162.926.416	9.761
Stimulering clustervorming in sectoren	€ 159.375	2
Uitbreiding en modernisering cultureel aanbod	€ 5.931.529	0
Verbetering milieukwaliteit	€ 11.431.950	0
Totaal	€ 983.094.315	23.504

In deze publicatie hebben we ervoor gekozen de analyse uit te splitsen in vijf thema's, die zowel op EU niveau als op regionaal niveau een belangrijke rol spelen. In de grafiek hieronder is te zien hoe de EU bijdragen verdeeld zijn over de verschillende thema's. Naar het stimuleren van de economie gaan verreweg de meeste middelen. Bijna alle EU programma's zijn hier dan ook (gedeeltelijk) op gericht. De

sectoren life sciences & health, high tech en land- en tuinbouw worden zo in Zuid-Holland met afstand het sterkst gestimuleerd. Daarnaast draagt het ESF programma veel bij aan sociale projecten. Op deze verdeling, en de benutting van Europese subsidies per thema, zullen we in de volgende hoofdstukken verder in gaan.

EU bijdrage per hoofdthema

Economie

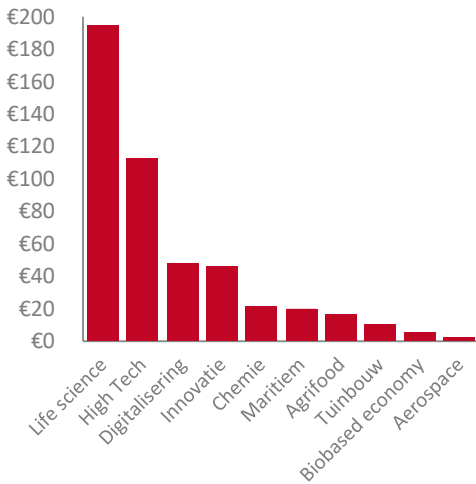
De economie van Zuid-Holland bevindt zich in een transitie. Het belang van een sterke en innovatieve kennisinfrastructuur neemt steeds meer toe. Dit is van invloed op verschillende sectoren in de provincie. Zo verandert het Rotterdamse havengebied van een klassieke haven economie in een kennisintensief complex, waarin ICT, duurzaam gebruik van grondstoffen en het leveren van slimme diensten een steeds grotere rol spelen. De tuinbouwsector vernieuwt en verduurzaamt, in samenwerking met de kennisinstellingen in de regio. Daarnaast zijn digitale innovatie, hightech en cleantech snel in opkomst en zorgen zij voor veranderingen in alle sectoren. Deze transities brengen grote kansen en uitdagingen met zich mee voor Zuid-Holland.

De provincie Zuid-Holland wil de transitie van haar economie ondersteunen en versnellen. Dit doen we door het versterken van de kennisinfrastructuur en door het bij elkaar brengen van partijen vanuit gedeelde ambities en opgaven om innovatie te bevorderen. De Europese subsidieprogramma's sluiten nauw aan op deze ambities. Hierdoor maken ze samenwerkingen mogelijk in onder andere de haven van Rotterdam, de land- en tuinbouw, de life sciences en de chemische sector, die de concurrentiepositie van de Zuid-Holland continue versterken. Zo creëren we een

economie waarin innovatieve bedrijvigheid ontstaat die inspeelt op de groeimarkten van de toekomst. Een economische topregio in Europa waarin economische groei en maatschappelijke meerwaarde hand in hand gaan. Dit zien we dan ook goed terug in de deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Europese projecten.

Bijna 500 miljoen euro uit EU fondsen ging vanaf 2014 naar het stimuleren van de Zuid-Hollandse economie. De Horizon 2020 deelprogramma's Research and Innovation Actions en ERC Grant droegen hier fors aan bij, door projecten te financieren die R&D faciliteren en door middel van pilot acties de introductie van nieuwe technieken mogelijk maken. De gebruikers van deze subsidie, zowel private als publieke partijen, zijn actief in de sectoren die kenmerkend zijn voor de sterke en innovatieve economie van Zuid-Holland, zoals de life sciences & health en de high tech industrie. Ook wordt er hard gewerkt aan digitalisering en innovatie, als onderdeel van de modernisering van de Zuid-Hollandse economie.

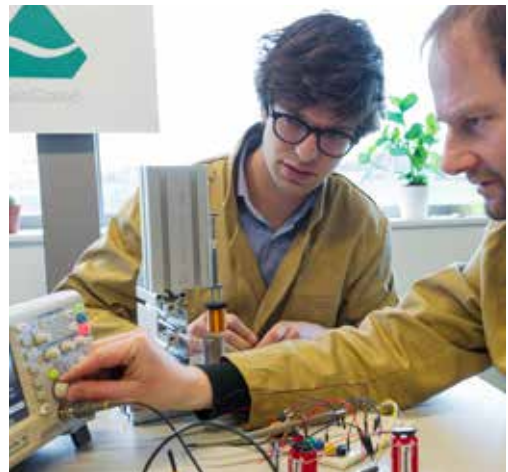
EU bijdrage Economie

3.1 Smart industry

Zuid-Holland zet vol in op de ‘smart industry’, in een tijdperk waarin klassieke industrieën slimmer en schoner worden. De kennisinstellingen, zoals de universiteit van Delft, en het innovatieve MKB spelen hierin een belangrijke rol. Uit samenwerkingen tussen deze partijen is een groot aantal fieldlabs ontstaan op het snijvlak van hightech. De hightech sector is nu al met meer dan 100.000 banen een belangrijke sector in de provincie. Daarnaast heeft de provincie Zuid-Holland samen met acht fieldlabs, InnovationQuarter, de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO), de Metropool Regio Rotterdam Den Haag (MRDH) en de gemeente Den Haag SMITZH opgericht. SMITZH is een Smart Industry Hub en heeft tot doel de Zuid-Hollandse maakindustrie en zijn technologische toeleveranciers te ondersteunen bij het toepassen van Smart Manufacturing.

Europese subsidies dragen flink bij op het gebied van smart industry en high tech: 113 miljoen in de periode 2014-2018. Veel hiervan wordt in de verschillende fieldlabs in Zuid-

Holland ingezet. Binnen het OP Kansen voor West II zijn er deze begrotingsperiode 5 fieldlabs gerealiseerd, waaronder Dutch optics centre (DOC). Dit fieldlab heeft als doel het stimuleren en ontwikkelen van de Nederlandse industrie tot wereldmarktleider op het gebied van optica en optomechatronica. DOC gelooft in optische oplossingen voor wereldwijde uitdagingen. In het fieldlab wordt door kennisinstellingen en het bedrijfsleven gezamenlijk gewerkt aan innovatie voor de volgende generatie optische instrumenten.

De fieldlabs vormen een regionaal netwerk voor cross-sectorale samenwerking en innovatie in de regio. Ze vinden oplossingen vanuit de sterke sectoren die kenmerkend zijn voor de regio, bijvoorbeeld de hightech sector, glastuinbouw of deltatechnologie.

Naast de fieldlabs, gerealiseerd binnen het OP Kansen voor West II programma, neemt de provincie Zuid-Holland deel aan het Interreg Europe project S34growth. In het S34Growth-project ontwikkelen 10 Europese regio's uit 8 landen een innovatief interregionaal element

voor hun structuurfondsbeleid, ter ondersteuning van de vernieuwing van de Europese industrie en het concurrentievermogen. De S34Growth-partners hebben een pioniersrol vervuld in een nieuwe aanpak voor Europees industriegeleide interregionale samenwerking binnen het Vanguard-initiative, op thema's als 3D-printen, duurzame productie, nanotechnologie en bio-economie. Samen met de regio Lombardije is Zuid-Holland een toonaangevende partner van de Vanguard-samenwerking rond het realiseren van de bio economy.

S34Growth

Programma	Interreg Europe
Partners Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland
EU subsidie	1,58 miljoen euro (totaal project)
Hefboom	640.000 euro aan extra private en publieke investeringen

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

Het project is beleid-gericht en vormt en verbetert de eerste schakels in de innovatieketen van verschillende industrieën van de toekomst. Hiermee kunnen de investeringen in R&D (o.a. bij het MKB) vergroot worden. Dit gebeurt volgens de Smart Specialization Strategy: regio's bouwen voort op hun sterke sectoren. Zo is Zuid-Holland trekker van de bio-economy pilot. Onder andere agri-food en het gebruik van algen worden hierin onderzocht; innovatieve sub-projecten die nauw aansluiten bij de expertise van de provincie. Door deelname aan het S34Growth project kan de agri-food sector zowel aan de onderzoekskant als aan de productiekant verder gebracht worden. Dit draagt bij aan de ambitie om nieuwe banen te creëren, groei te stimuleren en de concurrentiekracht van de Zuid-Hollandse economie wereldwijd te behouden.

S34Growth ontwikkelt en verbetert bestaande instrumenten voor regionaal beleid om interregionale samenwerking eenvoudiger, efficiënter en minder bureaucratisch te maken. Door het bevorderen van industriële innovatie-gerelateerde interregionale samenwerking, ondersteunt S34Growth de vernieuwing van de Europese industrie en het concurrentievermo-

gen. S34Growth ondersteunt interregionale co-specialisatiebenadering van slimme specialisatie die eenvoudig kan worden gerepliceerd op elk domein en overal in Europa. Op deze manier draagt de provincie Zuid-Holland in een Europese context bij aan het vernieuwen van onze industrie.

3.2 Life sciences

De life sciences & health sector is de grootste werkgever in Zuid-Holland, met bijna 210.000 banen. Deze sector is van groot belang voor de regio. Zuid-Holland huisvest een ideale combinatie van chemische en biotechnologische industrie en toonaangevende kennisinstellingen op het gebied van life sciences & health, cleantech en biotech. Internationaal spelen deze partijen een grote rol. De provincie zet erop in dat de Zuid-Hollandse bedrijven in de life sciences & health sector hun leidende rol verder versterken. Om dit te bewerkstelligen maken vele kennisinstellingen en bedrijven in het MKB gebruik van Europese subsidies. Deze inzet heeft vanaf 2014 maar liefst 194 miljoen euro aan EU subsidies voor life, sciences & health in de provincie doen landen.

De sector is bij uitstek geschikt om Europese fondsen aan te wenden, door het maatschappelijke belang en innovatieve karakter van de werkzaamheden. Daar komt bij dat samenwerking van groot belang is, zowel binnen de triple helix als over provincie- en landsgrenzen heen. Uit zulke samenwerkingen ontstaan nu al vele zeer innovatieve projecten, die zich bijvoorbeeld richten op nieuwe medicijnontwikkeling en medische technologieën. In internationaal verband werkt de regio samen om de kwaliteit van medicijnen voor patiënten te verbeteren, negatieve effecten te verminderen en kosten te reduceren. De universiteiten van Leiden, Rotterdam en Delft zijn hierin belangrijke spelers, die miljoenen aantrekken uit de verschillende Europese fondsen.

Zuid-Holland hoopt wereldwijd een leidende rol te spelen op het gebied van regeneratieve geneeskunde. De kennisinstellingen in de regio zijn hier hard naar op weg. Veel van de onderzoeksprojecten die in dit veld uitgevoerd worden zijn mogelijk gemaakt door Europese

subsidies. De projecten brengen de meest vooraanstaande kennisinstellingen en bedrijven in Europa samen.

Een project dat goed illustreert hoe Europese fondsen ingezet kunnen worden is Biomat on microfluidic chip, een Interreg Vlaanderen-Nederland project gericht op regeneratieve geneeskunde. Een consortium van Vlaamse, Limburgse en Zuid-Hollandse partners neemt hieraan deel. Samen creëren zij in dit project een gloednieuwe microfluidische chip: de 'orgaan-op-chip 2.0'. De chip wordt ingezaaid met stamcellen om een lichaamseigen orgaan of weefsel na te bootsen, voorzien van aan- en afvoer van micro-vloeistof en gevoelige sensoren om metingen te verrichten. Het vernieuwende aspect van deze chip is de driedimensionale (3D) omgeving die wordt gevormd.

Biomat on microfluidic chip

Programma	Interreg VL-NL
Partners Zuid-Holland	Leids Universitair Medisch Centrum, Mimetas BV
EU subsidie	2,25 miljoen euro (totaal project)
Hefboom	2,25 miljoen euro aan extra private en publieke investeringen

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

In het Biomat project, dat zich richt op het snel groeiende domein van de regeneratieve geneeskunde, worden organen en weefsel in een 3D-omgeving ontwikkeld. De effecten van het project zijn tweeledig: de gezondheidszorg krijgt hierdoor de kans een grote stap te zetten in de gepersonaliseerde geneeskunde, wat betere zorg mogelijk maakt; en het draagt bij aan het verder ontwikkelen van de kenniseconomie van Zuid-Holland. Het project is vooral van belang omdat het de deelnemende partijen helpt voorloper te worden in het veld van de toekomst binnen de geneeskunde. Gebaseerd op dit project kunnen verdere initiatieven worden opgezet die voortbouwen op de in Biomat opgedane kennis – denk aan verder onderzoek en de lancering van nieuwe producten en ondernemingen.

Een ander toonaangevend project binnen de life sciences is CoSTREAM. Dit vijfjarig onderzoeksproject combineert epidemiologie, genetica, metabolomics, radiologie en neurologie. Uitgebreide preklinische kennis en klinische gegevens worden gebruikt om nieuwe moleculaire wegen te ontdekken die het verband tussen een beroerte en de ziekte van Alzheimer verklaren, en bepalen hoe deze

zich verhouden tot structurele en functionele pathologie bij MRI beelden en biomarkers voor moleculaire beeldvorming op PET scans. In dit project wordt Europees samengewerkt tussen elf partners uit zeven verschillende EU landen, waarvan drie partijen uit Zuid-Holland. Deze drie partijen (Erasmus UMC, Universiteit Leiden en Mimetas BV) ontvingen 1,75 miljoen uit het Horizon 2020 fonds.

4

Energie

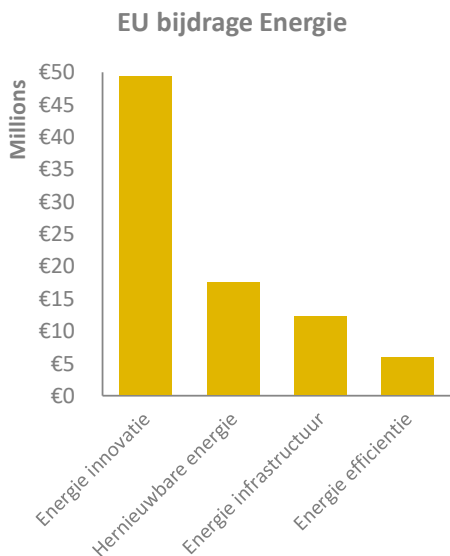
De provincie Zuid-Holland is hard aan het werk om een duurzame energievoorziening te realiseren, die zowel betrouwbaar, schoon als betaalbaar is. Dit vergt een omslag in de opwekking van energie en het gebruik ervan in de economie en de samenleving. Hierdoor ontstaan waardevolle kansen voor innovatie en het aanboren van sectoren met nieuwe verdienmodellen. Aangezien Europese fondsen zoals ELENA (European Local Energy Assistance), Horizon 2020 en Interreg hier veel middelen voor vrijmaken is Europa ook voor de energietransitie een belangrijke bron van investeringen.

Het nieuwe model van energievoorziening wordt in Zuid-Holland breed opgepakt. Overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven werken samen om de verschillende stadia in goede banen te leiden.

De Europese Unie is een waardevolle partner als het gaat om energie. De 2020 strategie focust op het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, het gebruik van hernieuwbare bronnen en het besparen van energie door het bedrijfsleven en huishoudens. Dit sluit perfect aan bij de strategie van de provincie Zuid-Holland en de praktische uitwerking ervan door het bedrijfsleven en gemeenten. De energie-

projecten waaraan Zuid-Hollandse partijen deelnemen, profiteren dan ook vaak van Europese subsidies en netwerken. Door heel Europa worden nieuwe energiebronnen en technieken ontwikkeld, netwerken aangelegd en bestuurlijke processen verbeterd. Alle landen kampen in deze context met barrières, zoals het vergroten van draagvlak onder de bevolking. De vraag hoe hiermee moet worden omgegaan is bij uitstek iets waar Europese lidstaten elkaar kunnen helpen.

Energie is, zowel op het gebied van beleid als in de EU fondsen, een opkomend thema. Ook in Zuid-Holland worden Europese subsidies steeds meer gebruikt om de energietransitie mogelijk te maken, al ontvangt energie tot op heden minder subsidie vanuit Europa dan bijvoorbeeld de thema's economie of mobiliteit. Het bedrag staat op 87 miljoen, wat voornamelijk afkomstig is uit Horizon 2020, Kansen voor West II en ELENA. Meer dan de helft hiervan ging naar energie innovaties. Hoewel dit een essentieel onderdeel is van de energietransitie, zijn er vanuit Europa nog gelimiteerde mogelijkheden om ook de stap naar duurzame energieopwekking te zetten. Wel zien we dat projecten die zich nog in de onderzoeks- en ontwikkelfase bevinden bij uitstek gebruik kunnen maken van EU subsidies.

4.1 Energietransitie

De energietransitie in Zuid-Holland is in volle gang. De provincie wil de overgang naar schone energie en energiebesparing dan ook slim en snel realiseren. Om dit voor elkaar te krijgen is in samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en lokale overheden de Zuid-Hollandse Energieagenda opgesteld. Deze agenda laat zien wat er nodig is om energiebesparing te stimuleren en het gebruik van schone energiebronnen zoals duurzame warmte, wind, zon, biomassa en delta-energie te laten groeien. De doelstelling is duidelijk: een duurzame energievoorziening in Zuid-Holland, zo snel en slim mogelijk. Vele onderzoeken en projecten dragen bij aan de gestelde doelen, waarvan een groot aantal mogelijk wordt gemaakt door Europese subsidies.

Een voorbeeld van een dergelijk innovatief initiatief is het Hart van Zuid (RUGGEDISED) project in Rotterdam. Met vijf andere Europese steden ontvangt de gemeente Rotterdam voor dit project in totaal 18 miljoen euro uit het EU

programma Horizon 2020. Voor Hart van Zuid is een pakket aan innovatieve duurzaamheidsmaatregelen bedacht. Zo komen er intelligente energiemanagementsystemen in de stad, die de uitwisseling van energie tussen diverse gebouwen mogelijk maken. Onder andere Ahoy, het zwembad, het kunstenpand en het metro- en busstation worden hierop aangesloten. Bij de opwekking van de energie wordt gebruik gemaakt van duurzame energiebronnen zoals zonnepanelen, urban windmolens, warmte koude opslag-installaties en energiete rugwinning uit het riool en vanuit het wegdek.

Niet alleen gebouwen worden aangesloten op de systemen, maar ook delen van het openbaar vervoer in Rotterdam. Hiermee wordt een grote stap gezet naar nul-emissie van CO₂. Bijzonder aan het Hart van Zuid project is ook dat hiermee waardevolle data over energiesystemen wordt gegenereerd. Door deze data te combineren met een 3D-model, dat onder andere het energiegebruik in het gebied

visualiseert, ontstaat er beter inzicht in de mogelijkheden om het energiemangement te optimaliseren. Deze informatie kan ook gebruikt worden bij het opzetten van vergelijkbare projecten in Zuid-Holland. Het Hart van Zuid project staat dus niet op zichzelf, maar vormt een belangrijk onderdeel van de leercurve richting duurzame energievoorziening in de provincie.

Hart van Zuid (RUGGEDISED)

Programma	Horizon 2020
Partners Zuid-Holland	Gemeente Rotterdam, TNO, Erasmus Universiteit, Rotterdamse Elektrische Tram NV, Eneco Zakelijk BV, Koninklijke KPN NV, Uniresearch BV
EU subsidie	5,4 miljoen euro in Zuid-Holland
Hefboom	Voor het gehele Hart van Zuid project is 243 miljoen euro beschikbaar gesteld

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

Het project implementeert 13 'smart solutions' die onderdeel uitmaken van de grootschalige, duurzame renovatie van het gebied Rotterdam Zuid. Onder andere geothermie, hitte-koude opslag, slim energie management in gebouwen en intelligente straatverlichting worden ingezet. Er wordt veel gebruik gemaakt van slimme toepassingen van internet, big data, robotics en sensoren. Deze technieken worden tegelijkertijd verder ontwikkeld, waardoor bestaande business modellen een flinke slag richting de toekomst kunnen maken. Het project sluit hiermee nauw aan bij de 'Investeren in Vernieuwing' agenda van de MRDH. De investeringen creëren aanvullende werkgelegenheid, maar dragen vooral bij aan het nog aantrekkelijker maken van het gebied, mede doordat de luchtkwaliteit verder verbetert.

Ook in de glastuinbouw – een zeer belangrijke sector voor de provincie – wordt gewerkt aan duurzamere energie-oplossingen. Er wordt vooral intensief ingezet op het gebruik van aardwarmte en restwarmte. Beide warmtebronnen zijn uitermate geschikt voor de glastuinbouwsector in Zuid-Holland. Om te beginnen heeft de glastuinbouw een gunstige ligging voor de winning van aardwarmte, door de beschikbaarheid van warmte die relatief dicht op het aardoppervlak zit. Een aantal aardwarmteputten bevindt zich dan ook al rondom het tuinbouwgebied. De werkzame bronnen leveren momenteel ruim 2 PJ op. Ook is er een

ruim aanbod van industriële restwarmte in de nabijheid en wordt geëxperimenteerd met de kas als energiebron. Voor deze initiatieven en vergelijkbare projecten heeft Europa middelen beschikbaar gesteld, om de toepassing van hernieuwbare energiebronnen te vergroten. Samen met de gemeenten Rotterdam en Den Haag investeert de provincie deze middelen in hernieuwbare warmte en restwarmteprojecten. Zowel de vraag- als de aanbodzijde in Zuid-Holland worden zo gestimuleerd. De provincie zet de Europese middelen onder andere in via het Stadshavens Ontwikkelingsfonds voor Innovatie en Economie van Rotterdam (SOFIE)

en het Energiefonds Den Haag (ED). De fondsen hebben reeds tientallen glastuinbouwbedrijven geholpen bij het opzetten van een aardwarmte-project. Ook wordt er met Europese middelen gewerkt aan het koppelen en optimaliseren van deze energievoorzieningen. Zo wordt de

energiesector in Zuid-Holland steeds innovatiever en duurzamer. Daarnaast leveren dit soort projecten waardevolle kennis op die elders in de regio gebruikt kan worden, bijvoorbeeld bij de aanleg van warmtenetten in woonwijken.

ED en SOFIE

Programma	Kansen voor West II
Partners Zuid-Holland	Gemeente Den Haag, Gemeente Rotterdam, diverse partners in sub-projecten
EU subsidie	5,2 miljoen euro in Zuid-Holland
Hefboom	Publieke cofinanciering 5,8 miljoen, private cofinanciering 1,8 miljoen

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

De fondsen ED en SOFIE dragen onder andere bij aan de installatie van zonnedaken, aardwarmteprojecten (in de glastuinbouw), warmtenetten en het gebruik van innovatieve windmolens die vervuild water omzetten in drinkwater. Doordat de fondsen revolverend zijn is het mogelijk elke euro meer dan één keer in te zetten, wat de slagkracht vergroot. Projecten ondernomen binnen ED en SOFIE worden gekenmerkt door het grote aantal private investeringen die erdoor in beweging worden gezet – veel meer dan alleen de cofinanciering die in de fondsen zit. Zo weten de fondsen een fundering te leggen die het makkelijker maakt innovatieve, duurzame projecten te koppelen aan de vereiste middelen, wat de energietransitie in Zuid-Holland versnelt.

Mobiliteit & transport

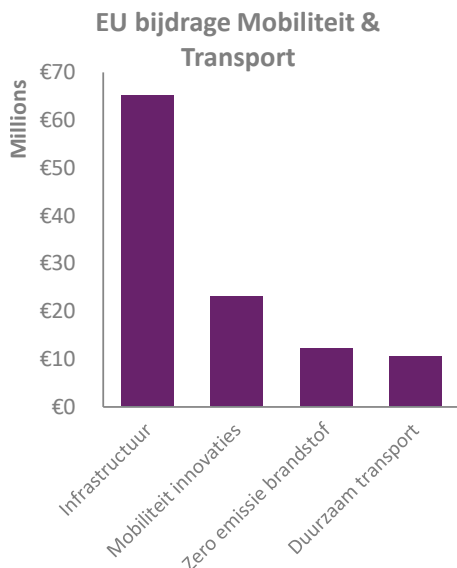
Zuid-Holland is een transportknooppunt, in Europa en in de wereld. De provincie telt een aantal economische toplocaties, zoals het Rotterdamse Havencomplex en de land- en tuinbouw, die hun concurrentiepositie deels halen uit de omliggende infrastructuur.

Efficiënt vervoer van goederen, zowel over land als over water, en een optimale bereikbaarheid is dan ook van groot belang voor de Zuid-Hollandse economie. Daarnaast is de regio, door zijn sterke verstedelijking, afhankelijk van de kwaliteit van netwerken voor personenverkeer en openbaar vervoer.

De provincie Zuid-Holland werkt samen met partnerregio's in Europa en hun kennisinstellingen en bedrijven aan het verduurzamen en verbeteren van transport. Voornamelijk regio's waarin vervoer over water en de bereikbaarheid van transporthubs als een grote (zee) haven een belangrijke rol spelen kunnen van betekenis zijn voor de provincie. Gedeelde uitdagingen worden nu al veel in Europese context opgepakt. Omdat transport voor heel de EU een grote aanjager van economische groei is en de verduurzaming ervan – met behoud van efficiëntie – hoog op de Europese agenda staat, zijn er veel middelen vanuit de Europese fondsen beschikbaar voor dit thema. Zo is er het programma Connecting Europe Facility (CEF), waarin grote projecten kunnen

worden opgezet die bijdragen aan het verbeteren van de Europese infrastructuur. Zowel voor water, land als lucht worden binnen dit programma continu initiatieven opgezet, ook in Zuid-Holland.

De verzamelde data laat het belang van programma's als CEF zien: alleen al dit programma heeft 70 miljoen euro naar Zuid-Holland gebracht ten behoeve van infrastructuurprojecten. In totaal landde 118 miljoen voor mobiliteit en transport in de provincie. Opvallend is dat veel van de projecten zich richten op het groener maken van deze sector – binnen alle vier van de onderstaande sub-thema's is dit een belangrijke focus. Zo hebben de subsidies een dubbele werking: ze optimaliseren het transportnetwerk in de provincie en dragen bij aan het verkleinen van de ecologische voetafdruk van de sector.

5.1 Duurzaam transport

De provincie Zuid-Holland heeft drie doelen gesteld voor de transportsector in de regio: slimmer, schoner en sterker. Vooral voor de doelstelling schoner transport valt door middel van innovatie veel te bereiken. Dit is een essentiële omslag: van de CO₂-uitstoot in Nederland is 20 procent gerelateerd aan de sector mobiliteit en transport. Ook op Zuid-Holland heeft dit zijn weerslag. De provincie werkt daarom intensief samen met Europese partners aan het verduurzamen van transport en mobiliteit over de hele linie. De kennis die hiervoor vereist is bevindt zich dan ook door heel Europa. Een groot gedeelte ervan hebben we in Zuid-Holland in huis.

Een belangrijk samenwerkingsverband voor de provincie Zuid-Holland is de Trans-European Transport Network (TEN-T). Met het TEN-T programma wil de EU het Europese vervoersnetwerk op een duurzame manier verbeteren en daarmee de Europese economie stimuleren. Enkele van de provinciale corridors zijn onderdeel van TEN-T, zoals de A12. Het netwerk

is vooral van belang omdat het partijen samenbrengt die kennis bundelen om transportprojecten op te zetten, infrastructuur te verbeteren en belangrijke hubs te versterken. Projecten binnen dit programma worden in de lopende begrotingsperiode gefinancierd door het EU subsidiefonds Connecting Europe Facility (CEF). Zo zet het Havencomplex Rotterdam met financiering van CEF binnen TEN-T stappen om de inlandse verbinding via het spoor en waterwegen op een duurzame manier te versterken. Een belangrijk onderdeel

hiervan is het project Theemswegtracé, dat voor 60 miljoen investeert in het verwijderen van bottlenecks op de spoorcorridor tussen Rotterdam en het Europese binnenland.

Naast de infrastructuur wordt ook aan de manier van transporteren in Europese samenwerking en met financiële steun van de EU gewerkt. Het LIFE fonds, gericht op milieu en klimaat, financiert bijvoorbeeld het project CLINSH. Het hoofddoel van dit project is het verbeteren van de luchtkwaliteit in stedelijke gebieden die grenzen aan gebieden met een drukke (binnen)vaart, door de uitstoot van

deze scheepvaart te verminderen. Dit is een milieuprobleem dat onmogelijk door individuele regio's kan worden aangepakt. CLINSH werkt daarom samen met 16 partijen, verspreid over vier landen. Binnen het project worden bij minimaal 30 binnenvaartschepen verschillende technieken getest om de emissies te verlagen. Ook testen de schepen alternatieve en schone brandstoffen. De resultaten bieden overheden een handvat om te bepalen welk beleid kan helpen om de binnenvaart te verduurzamen. Het is de verwachting dat in 2025 een kwart van de binnenvaartschepen aanpassingen heeft doorgevoerd, die de uitstoot van CO₂ beperken.

CLINSH

Programma	LIFE
Partners Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland, Expertise- en Innovatiecentrum Binnenvaart, Shell GTL Fuel, CE Delft
EU subsidie	1,9 miljoen euro in Zuid-Holland
Hefboom	1,27 miljoen private en publieke investeringen in ZH

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

CLINSH bouwt voort op eerdere behaalde successen in het verschonen van de binnenvaart in de provincie. Omdat diverse technieken uitgebreid getest worden op 30 schepen wordt waardevolle data gecreëerd voor nieuw beleid en aanpassingen aan bestaande en nog te bouwen schepen. Dit brengt de vergroening van de binnenvaart, een zeer belangrijke sector voor Zuid-Holland, in een stroomversnelling, wat ten goede komt aan de concurrentiepositie van de sector en de grotere logistieke regionale keten. Op basis van de behaalde resultaten wordt een vervolgagenda opgesteld. De verwachtingen zijn groot: de gebruikte technieken kunnen de uitstoot van deelnemende schepen voor 70-80% verminderen en totale reductie loopt binnen twintig jaar op tot 6K ton.

Niet alleen op het water zoekt de provincie naar innovatiemogelijkheden. Ook bij het busvervoer is de provincie actief betrokken. Binnen het programma Horizon 2020 als onderdeel van het FCH JU partnerschap is de provincie Zuid-Holland betrokken bij het project Jive 2. Het doel van dit project is een commercialisatieproces voor waterstofbussen. In JIVE 2 zijn 152 bussen operationeel in 14

regio's in zeven Europese landen. Deelname aan Jive 2 was voor de provincie Zuid-Holland een logische vervolgstap, vanwege deelname in het project 3Emotion. Dit project, gestart in de vorige begrotingsperiode (2007 – 2013), had als doelstelling de kloof tussen de huidige demonstratieprojecten voor brandstofcelbussen te overbruggen en grootschalige inzet te realiseren.

JIVE 2

Programma	Horizon 2020 / FCH JU
Partners Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland, Rebelgroup Advisory
EU subsidie	25 miljoen euro (totaal project)
Hefboom	Het totale project leidt tot 106 miljoen euro aan investeringen

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

In JIVE 2 worden waterstofbussen getest en wordt de hieruit ontstane kennis uitgewisseld tussen 14 Europese regio's. De grootschaligheid van het project is veelbelovend voor een verdere ontwikkeling op het gebied van waterstof en de toekomst hiervan voor Zuid-Holland. Twintig van de vijftig bussen die in Nederland worden ingezet zullen namelijk in Zuid-Holland gaan rijden. Daarmee is het project een belangrijke stap in de verduurzaming van transport en helpt het de industrie hun producten te testen en te verbeteren. Dit creëert werkgelegenheid in de gehele productieketen en in de vele betrokken onderzoeksinstituten. Uiteindelijk helpt het project de markt voor vervoer op waterstof uit te bouwen, waardoor kosten significant zullen dalen.

6

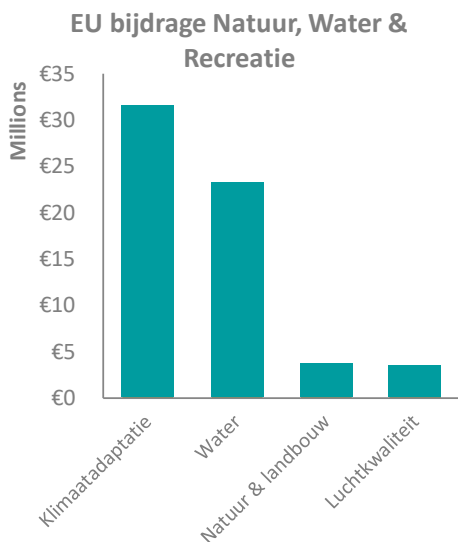
Natuur, Water & Recreatie

De provincie Zuid-Holland biedt zorg voor haar water en de groene ruimte. Het landschap, de natuur, recreatie en de landbouw geven vorm aan de ruimte in de regio. We leven in een provincie waarin drukke steden, grote industrieën en natuurgebieden dicht op elkaar zitten. De regio staat voor grote uitdagingen als het gaat om het leefbaar houden van zowel steden als landelijke gebieden. Door een groeiend aantal inwoners en klimaatverandering staan het landschap en de biodiversiteit onder druk. Ook het watermanagement wordt een steeds grotere opgave. Zuid-Holland is kwetsbaar voor veranderingen op dit gebied. De stijging van de zeespiegel, bodemdaling, watertekort of wateroverlast: dit alles heeft een grote impact op de regio. Vandaar dat de provincie Zuid-Holland de ambitie heeft een klimaatadaptieve delta te realiseren.

Hoewel enkele van de problemen die Zuid-Holland ervaart specifiek in deze regio spelen, zijn er vele die ook door andere (Europese) regio's ervaren worden. Zo is watermanagement een thema dat belangrijk is voor vele Europese regio's. Hieronder vallen onder meer het op pijl houden van de kwaliteit van zoet water en het vinden van slimme oplossingen om wateroverlast en watertekort tegen te gaan. Vandaar dat we deze thema's terugzien in de Europese agenda. Ook de kwaliteit van

landbouwgrond en de bescherming van het milieu zijn opgaven waar Nederland niet alleen voor staat. Omdat hier overal aan gewerkt wordt is er veel potentie om dit in grensoverschrijdende samenwerkingen op te pakken. Zuid-Holland speelt hier een belangrijke rol in, met haar vele vooraanstaande kennisinstellingen. Precies daarom ontvangt de regio Europese subsidies voor haar projecten op land en water.

In totaal heeft de provincie 62 miljoen euro ontvangen voor dit gebied in de huidige begrotingsperiode. Horizon 2020 draagt het meeste bij, ELFPO en LIFE volgen kort daarop. De speerpunten van de ondernomen projecten zijn die onderwerpen die ook op de Europese agenda en die van Zuid-Holland aan de top staan: klimaatadaptatie en watermanagement en -kwaliteit.

6.1 Klimaatadaptieve delta

Om de ambitie voor een klimaatadaptieve delta te realiseren maakt de provincie Zuid-Holland gebruik van de verschillende Europese subsidiemogelijkheden. Zo is het project Proeftuin Delta Innovaties Zuid-Holland opgezet, onder de paraplu van het Zuid-Hollandse valorisatieprogramma VP Delta. Dit project beoogt het oprichten van elf proeflocaties voor technologisch (fundamenteel of industrieel) onderzoek, ontwikkeling en demonstraties. Hierbij ligt de focus op drie thema's: *Safe Delta*, *Urban Delta* en *Smart Delta*. In de proeftuinen testen, ontwikkelen en etaleren partners in de publieke sector oplossingen voor deltavraagstukken. Zij geven startups en MKB-bedrijven ruimte, kennis en middelen om te kunnen werken aan nieuwe, betaalbare, opschaalbare producten en diensten voor eigentijds delta-beheer.

Ook werkt de provincie samen met verschillende waterschappen. Zo verstrekke de provincie een subsidie binnen het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) aan het

Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden. POP3 subsidieert projecten die bijdragen aan het ontwikkelen, verduurzamen en innoveren van de agrarische sector in Nederland. De subsidie van 1,1 miljoen euro wordt gebruikt voor de aanleg van 450 km onderwaterdrainage in de toekomstbestendige polder Lange Weide bij de gemeente Bodegraven Reeuwijk. De proef met onderwaterdrainage (infiltratiebuizen) heeft meerdere doelen. Zo remt het actief de bodemdaling, beperkt het de uitstoot van CO₂ en draagt het bij aan verbetering van

Proeftuin Delta Innovaties Zuid-Holland

Programma	Kansen voor West II
Partners Zuid-Holland	TU Delft, Deltares, TNO
EU subsidie	700.000 euro in Zuid-Holland
Hefboom	Publieke cofinanciering 700.000, private cofinanciering 2,6 miljoen

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

Binnen dit project worden 11 proeflocaties opgericht die samenwerking tussen onderzoek en gebiedsbeheerders en bedrijven faciliteren, waardoor nieuwe technologische toepassingen voor effectief waterbeheer ontstaan. Het programma koppelt onderzoek en ondernemerschap door middel van de fieldlabs aan praktijktests en demonstraties. Het voor innovatie zo wezenlijke proces van kennisvalorisatie is dan ook een pijler van het programma. De doelstelling is niet alleen dat de ontwikkelingen leiden tot wetenschappelijke inzichten die de (Zuid-Hollandse) delta versterken, maar ook dat ze het MKB vooruit helpen en leiden tot vermarktbaar producten. Circa 100 start-ups en MKB-ers zijn dan ook actief in de proeftuinen.

de waterkwaliteit. Ook zorgt dit project ervoor dat de beheerkosten van het Hoogheemraadschap minder stijgen ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Ook de kwaliteit van ons drinkwater wordt mede door Europese fondsen gegarandeerd. Zo heeft de Europese Investeringsbank (EIB) een leningsovereenkomst getekend met drinkwaterleverancier Dunea NV. De financiering ter waarde van 100 miljoen euro is ter ondersteuning van Dunea's vijfjarig investeringsprogramma voor het moderniseren van de drinkwatervoorziening en het leidingnetwerk. Dunea bedient ongeveer 1,3 miljoen inwoners van 18 gemeenten in de provincie Zuid-Holland. Het meerjarige investeringsprogramma dat door de EIB ondersteund wordt bestaat voornamelijk uit vernieuwing en modernisering van leidingen voor ongezuiverd water, distributienetwerken voor drinkwater, pompstations, watermeters en aanverwante operationele infrastructuur.

Zelf is de provincie als partner ook betrokken bij verschillende projecten die de delta en haar klimaat beschermen. Een goed voorbeeld hiervan is het Interreg Europe project SWARE. Dit project zorgt voor een beter evenwicht tussen de bescherming van waardevolle natuurlijke en culturele hulpbronnen en duurzame exploitatie van waterrijke gebieden. Hierbij wordt gekeken hoe partnerregio's van elkaar kunnen leren om hun ontwikkelingsprogramma's en het beleid aan te passen.

Ook is de provincie betrokken bij het project FRAMES binnen Interreg North Sea Region. Dertien partners uit vijf verschillende Europese lidstaten werken in vergelijkbare gebieden aan oplossingen voor klimaatveranderingsproblemen, zoals stijgende zeespiegels en extreme neerslag. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het Multi-Layered Safety (MLS) concept, waarbij maatregelen voor preventie, mitigatie via ruimtelijke planning en respons op noodsituaties op elkaar worden afgestemd. Op deze manier wordt kennis uitgewisseld om zo goed mogelijk te kunnen inspelen klimaatveranderingen en onze regio klimaat-adaptief te kunnen maken.

FRAMES

Programma	Interreg North Sea Region
Partners Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland
EU subsidie	3,45 miljoen euro (totaal project)
Hefboom	3,45 cofinanciering

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

FRAMES zet pilots in om gebieden en hun bewoners weerbaar te maken tegen overstromingen. Een innovatieve aanpak wordt hierbij ingezet; Multi-Layered Safety (MLS), waarbij in verschillende fasen wordt gewerkt aan klimaatadaptatie. In Zuid-Holland dient de Alblasserwaard als pilot locatie, waar onder andere de lokale bevolking wordt betrokken bij de ontwikkeling van evacuatieplannen en het versterken van dijken. Niet alleen worden zo in Zuid-Holland tot 300.000 mensen direct bereikt, maar wordt ook waardevolle kennis opgedaan voor toekomstige maatregelen omtrent klimaatadaptatie.

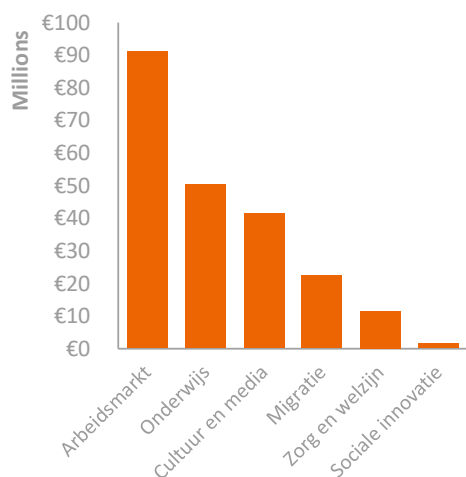
7

Sociaal

De kerntaken van de provincie Zuid-Holland als organisatie richten zich met name op het fysieke domein. Echter zijn er ook diverse subsidiemogelijkheden voor projecten met een sociaal aspect. Hierbij kan gedacht worden aan projecten op het gebied van onderwijs, de arbeidsmarkt en zorg voor kwetsbare groepen. Partners in de provincie maken wel gebruik van deze subsidies. Omdat we in deze brochure een totaal overzicht willen geven van de Europese middelen die landen in de provincie, richt dit hoofdstuk zich op Europees gesubsidiëerde projecten met een sociaal thema.

Voor sociale projecten werd gebruik gemaakt van een fors bedrag aan EU subsidies: 218 miljoen euro. Dit is een belangrijke uitkomst, omdat hieruit blijkt dat ook op zeer lokale schaal de EU een grote impact heeft in Zuid-Holland, bijvoorbeeld door vraag en aanbod op lokale arbeidsmarkten op elkaar af te stemmen en ook het onderwijs hierbij te betrekken. Voor deze projecten werd voornamelijk gebruik gemaakt van de ESF en Erasmus+ fondsen. Ook voor cultuur en media is subsidie beschikbaar. Zo worden bijvoorbeeld filmfestivals en het maken van films gedeeltelijk gefinancierd. Daarnaast is er ondersteuning voor migratie in de provincie.

EU bijdrage Sociaal

7.1 Onderwijs, arbeidsmarkt en zorg

Europese subsidies dragen bij aan diverse sociale initiatieven ter verbetering van het welzijn van de inwoners van de provincie Zuid-Holland. Meerdere programma's, zoals het Europees Sociaal Fonds (ESF) en Kansen voor West II, stimuleren ontwikkelingen op het gebied van arbeidsmarkt, onderwijs en sociale zorg. Zo heeft het programma Kansen voor West II het voor de gemeente Den Haag mogelijk gemaakt om het project Stichting Initiatief op Scheveningen te starten. Inwoners en ondernemers op Scheveningen gaan onder

dit project gezamenlijk sub-projecten opzetten om de kustplaats te verfraaien en om werkgelegenheid te creëren. Het hoofddoel van het initiatief is om de lokale economie te versterken op een innovatieve en duurzame manier, met een speciale focus op het tegengaan van tweedeling. Aan dit project wordt een Europese bijdrage geleverd van 430.000 euro. Het project zal de Community Led Local Development (CLLD) methode toepassen, om bewoners en bedrijven nauw te betrekken bij het inzetten van de beschikbare middelen. De inzet is dat projecten lokaal worden gedragen onder de bevolking, wat het succes vergroot.

Stichting Initiatief op Scheveningen

Programma	Kansen voor West II
Partners Zuid-Holland	Stichting Initiatief op Scheveningen, diverse partners in 27 sub-projecten
EU subsidie	431.118 euro
Hefboom	429.000 euro publieke cofinanciering, 340.000 private investering

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

Het versterken van de lokale economie en de leefbaarheid, op een innovatieve en duurzame manier, door: arbeidsaanbod af te stemmen op vraag, talent te stimuleren, bedrijfsclusters creëren, ondernemerschap aan te moedigen, kansen voor de havenindustrie te faciliteren. De geselecteerde sub-projecten vormen een samenhangend geheel dat de economie van Scheveningen klaarmaakt voor de toekomst, met daarbij oog voor duurzame, sociale ontwikkeling.

Binnen het Kansen voor West II project in Scheveningen is onder andere het subproject Zorgdorp Scheveningen Plus gestart, na door de inwoners van Scheveningen zelf verkozen te zijn. In het project slaan YMCA Scheveningen, Kommunika en het ROC Mondriaan de handen ineen om het aanbod van buurtzorg te verbeteren. Studenten en vrijwilligers, ondersteund door professionele zorgverleners, werken samen aan het kunnen bieden van vrijwel kosteloze, praktische zorg, gericht op aan huis geleverde diensten voor jong en oud. Zo heeft Europa ook op zeer lokale schaal een belangrijke impact.

Ook in Rotterdam lopen diverse projecten met een sociaal karakter. Een goed voorbeeld hiervan is het project BRIDGE, gefinancierd door het Europese Urban Innovative Actions (UIA) programma. Hiermee ondersteunt de Europese Commissie unieke experimenten voor complexe en hardnekkige stedelijke vraagstukken. Het bijbehorende fonds heeft aan de gemeente Rotterdam een subsidie toegekend voor de uitvoering van de activiteiten in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ), gericht op loopbaanoriëntatie en –begeleiding. Ook zijn carrière-startgaranties opgezet voor jongeren uit Rotterdam Zuid. Deze activiteiten moeten ertoe leiden dat jongeren in Rotterdam Zuid vaker een opleiding kiezen waarmee ze in de toekomst een goede start kunnen maken op de arbeidsmarkt.

Rotterdam Zuid kampt namelijk met een grote mismatch tussen opleidingskeuzes van jongeren en de vraag van het bedrijfsleven. Nog steeds kiezen te veel jongeren van Rotterdam Zuid voor financiële, administratieve en juridische opleidingen, waarnaar weinig vraag is op de arbeidsmarkt. Dit is nu het geval, maar de verwachting is dat dit ook in de komende decennia zo zal zijn, waardoor de noodzaak is ontstaan een toekomstbestendige samenwerking tussen vraag en aanbod te creëren. BRIDGE heeft zich ten doel gesteld dat in 2020 de helft van alle jongeren van Zuid die een opleiding volgen in het mbo heeft gekozen voor een opleiding in de techniek (35%) en de zorg (15%). Gezien de omvang van de populatie in Zuid, worden zo jaarlijks meer dan 600 studenten opgeleid voor de sectoren van de toekomst.

BRIDGE

Programma	Urban Innovative Actions
Partners Zuid-Holland	Gemeente Rotterdam, NPRZ, Hogeschool Rotterdam, Erasmus Universiteit, Rebel Group, MRDH
EU subsidie	4,9 miljoen euro in Zuid-Holland
Hefboom	Na afloop v/h project worden privaat-publieke financiële instrumenten ingezet tot 3 miljoen euro

Effecten v/h project en rol in de (innovatie)keten

BRIDGE is onderdeel van een 20-jarig programma en maakt daarmee onderdeel uit van een langlopende (investerings)strategie, waaronder de Roadmap Next Economy. De arbeidsmarkt in Rotterdam Zuid wordt versterkt en toekomstbestendig gemaakt. De havenindustrie, zorgsector en technische sectoren kunnen zo gebruik maken van vermeerderde kennis, ook na afloop van het project. Het talenten ontwikkelingsprogramma laat 16.000 studenten deelnemen. Met middelen als carrière startgaranties kan de werkloosheid in Zuid onder afgestudeerden met 20% langdurig worden verlaagd.

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland.
Juni 2018

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

Verzameling data en analyse
ERAC B.V.

Samenstelling en redactie
Team Europese en Internationale Aangelegenheden, provincie Zuid-Holland

Vormgeving en productie
Vakteam Grafimedia, provincie Zuid-Holland

180304065

180304065